

Synopse přednášky LIDÉ NA CESTÁCH

Téma POTULNÍ KOMEDIANTI A CIRKUSY

- Potulní kejklíři, komedianti – pohled na ně se formoval především v rámci středověké a raně novověké společnosti – nedůvěřivý pohled na neusedlé skupiny jdoucí světem, bez trvalého zázemí.
- Neusedlí lidé jdoucí světem – muzikanti, medvědáři, kejklíři, potulní herci, hráči kapesních her – lidé bavící publikum. Jejich povoláním nebylo nic vyrábět, ale bavit a za pobavení se snažili získat odměnu. Často i v devatenáctém století byli pronásledováni za potulku či drobné krádeže – např. slepic.
- Způsob života i despekt usedlého obyvatelstva – to vše vytvořilo zvláštní kulturu – do jisté míry uzavřený svět, se specifickým přístupem k životu a hodnotám, s profesní mluvou i zvyky a tradicemi a pověstmi
- Císařský dekret o potulných komediantech (zakotveno podezření z krádeží slepic) – platnost dekretu i v období 1. republiky.
- Různé skupiny potulných umělců – tzv. frajkumštýřů:
 1. Kejklíři
 2. Kočující loutkové divadlo – v polovině 18. století na našem území značný rozmach, především v lidovém prostředí; určitou úlohu pak sehrálo i v procesu tzv. národního obrození; potulný komediant a pimprlák – často více produkcí; spolu s loutkami většinou i provazochodectví – tzv. *saltimbank*, manželky a dcery často vystupovaly jako hadí ženy, mořské panny atd.
 3. Touhou frajkumštýřů bylo stoupat po společenském i ekonomickém žebříčku od saltimbanků k pimprlákům, od pimprláku ke karuselům (tedy kolotočům), od karuselů k menažeriím (tedy zvěřincům) a od nich až k cirkusům – tedy k onomu pomyslnému ekonomickému, ale i společenskému vrcholu
 4. Kouzelníci
 5. Cirkus – cirkusové obory – artistika a drezůra – přestavení vážná a komická
V kvalitním a opravdovém cirkuse nesměla chybět klauniáda a volná a vysoká škola – tedy drezůra koní
- cinti – někdejší řeč potulných kejklířů a komediantů
- Prvním český cirkus - **podnik Josefa Beránka**. Dobové zprávy dokazují, že jeho první vystoupení v Praze se datuje rokem 1819.
- Další české cirkusy - Jungův cirkus a cirkus Václava Němce. Mezi slavné cirkusové generace, které nelze opomenout, patřili Berouskovi, Dvořákovi, Janečkovi, Kaiserovi, Kellnerovi, Mrázkovi, Navrátilovi, Štaubertovi, Štipkovi, Třískovi a především Kludští
- Nejslavnější český cirkus své doby - cirkus Kludský. Antonín Václav Kludský (1826-1895), potulný komediant, provazochodec a loutkář, měl s manželkou Marií dvacet synů.
První cirkus dnešního typu vytvořil v roce 1768 v Londýně poblíž Westminsterského mostu Angličan **Filip Astley**. Tento bývalý seržant jízdy využil působení odstředivé síly, pomáhající jezdcům stát na hřbetech koně, a díky tomu se kulatá aréna stala základem cirkusu. Postavil též první cirkusový stan s celtovou střechou. Bylo to v roce 1784. Stěny cirku byly však dřevěné, proto nebylo možné s tímto stanem cestovat. Celtovou střechu ušil pro Astleye výrobce lodních plachet Poppleton. Přenosný celtový stan vznikl v roce 1830 v Americe. Jeho tvůrcem byl **Aaron Thurner**. Celý stan nesl jediný stožár, zasazený uprostřed manéže.
- Dvojitě salto na cválajícím neosedlaném koni předvedl poprvé v roce 1841 Angličan **Robert Stickney** v londýnském Astleyově cirkuse.
- Prvním cirkusovým klaunem byl Angličan Billy Sauders, který předváděl svůj humor na koni. Šlo hlavně o napodobení zkušeného jezdce. První zprávy o jeho vystupování v cirkuse Philipa Astleye jsou z roku 1784.
- Jean Baptista AURIOL (11. 8. 1806 - 29. 8. 1881) byl prvním známým francouzským klaunem, který vystupoval převážně s artistickými prvky jako skokan a balancoval se svým tancem na stojících lahvích. Jeho hlavní atrakcí bylo salto mortale přes 24 vojáků a dvojitě salto přes dvanáct koní.

- ❖ Pavlíček, F. – Vaňková, J.: *O dřevěné komedii na Moravě*. Brno 1987
- ❖ Blecha, J.: *Nástin historie českého loutkového divadla*. Praha 1998.
- ❖ Bass, E.: *Cirkus Humberto*.
- ❖ Bass, E.: *Lidé z maringotek*.